

Stefan Moysa

"Studia Sandomierskie. Filozofia - teologia - historia", t. 1, Sandomierz 1980 : [recenzja]

Collectanea Theologica 51/4, 220-221

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i sprawiedliwości. Wyraża się również ono w szukaniu wspólnie z innymi chrześcijaninami tego co wszystkich łączy.

Jak zauważa w przedmowie Hans Urs von Balthasar, w słowach papieża uderza szczególnie przekonanie o prawdzie, chęć i odwaga mówienia prawdy, którą Jan Paweł II może okazać, gdyż nie uważa prawdy za własne osiągnięcie, ale za dar Boży. To przekonanie widać na każdej karcie tej książki.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Studia Sandomierskie. Filozofia — teologia — historia, t. 1, Sandomierz 1980, Wydawnictwo Diecezjalne, s. 472.

Wśród diecezji polskich posiadających własne czasopisma naukowe znalazła się także ostatnio Diecezja Sandomierska. Ukazał się wydany w bardzo starannej szacie graficznej, pierwszy tom *Studiów Sandomierskich*, zawierający najróżnorodniejsze opracowania i przyczynki dotyczące historii, teologii, egzegezy, filozofii i humanistyki. Wydaje się, że elementem łączącym tak różnorodne prace jest albo zainteresowanie Diecezją Sandomierską, jak się to ukazuje głównie w pracach historycznych, albo przynależność autorów do tej diecezji. Taka różnorodność utrudnia jednak bardzo zadanie recenzenta, który musi się ograniczyć do krótkich wzmianek, przy czym nie wszystkie — skądinąd bardzo wartościowe — opracowania będą mogły być uwzględnione.

Z prac historycznych zwraca uwagę szkic księdza biskupa Walentego Wójcika dotyczący rozwoju organizacyjnego terytoriów między Wisłą, Pilicą i Czarną, to znaczy z grubsza tych, które należą obecnie do Diecezji Sandomierskiej. Przedział czasowy objęty tym opracowaniem ogarnia okres od czasów przedhistorycznych do erekcji diecezji w roku 1818. Szkic opisuje rozwój przynależności tych terytoriów do poszczególnych diecezji, jak też powstanie, rozwój i upadek takich placówek jak parafie, prepozytury archidiaconaty i dekanaty. Pewien wycinek nowszej historii przedstawia studium ks. Stanisława Kotkowskiego dotyczące formacji alumnów Seminarium Sandomierskiego w latach od 1841 do 1926, które były latami nadania kolejnych statutów tej uczelni. Dwa szkice o charakterze biograficznym przedstawiają życie wybitnych kapłanów diecezji: ks. Dominika Ścisłały, znanego zwłaszcza z działalności charytatywnej i ks. dra Juliana Młynarczyka, prawnika, profesora Seminarium Duchownego, duszpasterza i pisarza. Na pograniczu historii i teologii stoi praca ks. Józefa Krasińskiego dotycząca polskiego arianizmu. Wyrósł on z kościoła kalwińskiego, jako skutek działalności Piotra z Goniądza. Odznaczał się radykalizmem teologicznym negującym doktrynę Kościoła o Trójcy Świętej. Z czasem rozpadł się na szereg grup i odcieni, z których najważniejsza — unitarianie — doszła do znaczenia dzięki działalności F. Socyna.

Wśród artykułów teologicznych zwraca uwagę praca ks. W. Granata o teologii diecezji. Autor rozwija tu i precyzuje naukę soboru o Kościele partykularnym, posiadającym swoją autonomię w ramach Kościoła powszechnego. Drugim szczególnie ważnym artykułem w tym dziale jest syntetyczne przedstawienie problemów, na które napotyka katolicka nauka o pochodzeniu człowieka wobec nauk przyrodniczych. Autor, ks. Józef Krasiński przyjmuje wraz z wieloma teologami nawet pewną możliwość poligenizmu. W tym dziale należy jeszcze wymienić dwa artykuły ściśle egzegetyczne; o sprawiedliwości Bożej w Psalmach i o modlitwie arcykapłańskiej Chrystusa.

Dział filozoficzny zawiera między innymi pracę ks. Józefa Pastuszki o życiu religijnym i indywidualności, która wyprowadza drogę do poznania istnienia Boga za przeżyć i tęsknot człowieka. Następnie ks. Stanisław Ko-

walczyk mówi o koncepcji człowieka u św. Augustyna, a ks. Andrzej Wołczyński — o ontologii dzieła sztuki na podstawie twórczości E. Gilsona. W dziale tym ks. Wójcik wprowadza w całkowicie nową naukę — bioelektronikę, której pionierem jest u nas ks. W. Se dla k.

Dwa artykuły składają się wreszcie na dział humanistyki: ks. H. Wójtowicza — *Modlitwa w tragedii greckiej* i ks. W. Wilka — *Dialogi Norwida z Bogiem*.

Na koniec trzeba zwrócić uwagę na wykaz publikacji pracowników naukowych z Diecezji Sandomierskiej, wśród których na czoło wybijają się ks. W. Granat, ks. J. Pastuszka i ks. J. Stępień. Przyczynek to na pewno ważny dla historii teologii w Polsce, jakiej brakuje kompletnych bibliografii poszczególnych autorów.

Pierwszy tom *Studiów Sandomierskich* należy uznać za duże osiągnięcie polskiej nauki kościelnej. Następne tomy zyskałyby jeszcze, gdyby były bardziej skoncentrowane wokół jednego tematu, co pozwoliłoby na korzystanie z nich specjalistom określonych już dziedzin, jak na przykład teologom, filozofom czy historykom.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Peter EICHER, *Theologie. Eine Einführung in das Studium*, München 1980, Kösel-Verlag, s. 253.

Książka jest oryginalnie pojętym wprowadzeniem do teologii. Autor pragnie bowiem ułatwić jej studium, przy czym zaznacza, że owo studium winno być skierowane do tego, by wypowiadać prawdę o Bogu w stale nowych warunkach społecznych. Jest to zatem zadanie nigdy nie ukończone i stale aktualne.

Punkt wyjścia stanowi problem Boga. Autor w sposób przenikliwy wykazuje jak filozofowie czasów nowożytnych od Galileusza do Hegla przemyśleli problem Boga niezależnie od objawienia biblijnego. Skutkiem tych przemyśleń było pojęcie Boga — bytu najwyższego, panującego, przynoszącego szczęście ludzkości i zabezpieczającego istniejące warunki społeczne. Jednym słowem był to Bóg deizmu wykorzystany przez istniejące wówczas systemy społeczne dla ugruntowania ich panowania i bezpiecznego istnienia. Tymczasem posłannictwo biblijne Starego i Nowego Testamentu przedstawia zupełnie inne pojęcie Boga; jest to Bóg, który objawia się w swoim słowie i ratuje lud przez niemoc krzyża. Ten Bóg ukazuje się w ludziach małych i pokrzywdzonych. Stąd studium o Bogu sprowadza się do odnajdywania działania Bożego w świecie i musi być koniecznie połączone z praktyką, a mianowicie z działaniem dla wyzwolenia od wszelkiej niesprawiedliwości.

W rozważaniach historycznych autor przedstawia to, co nazywa racjonalizacją Ewangelii. Jest ona mądrością krzyża, a nie w ścisłym znaczeniu usystematyzowaną wiedzą. Dopiero wskutek polemicznego zetknięcia się z pogaństwem została przekształcona w filozofię. Następne okresy doprowadziły do dalszej konceptualizacji, a św. Tomasz z Akwinu skonstruował system teologiczny, który został potem podjęty i nakazany przez Urząd Nauczycielski Kościoła. To spowodowało dalsze usztywnienie teologii, która w swojej współczesnej formie straciła zupełnie kontakt z życiem religijnym i społecznym wiernych.

W następnych rozdziałach przedstawia autor rysy charakterystyczne teologii, przy czym te rysy bierze z poszczególnych dyscyplin teologicznych. A zatem — jego zdaniem — teologia powinna być praktyczna, tak jak praktyczną nauką jest teologia pastoralna, powinna być historyczna (tu autor sięga po objaśnienie do historii Kościoła), powinna być pluralistyczna na wzór dzisiejszego pluralizmu teologicznego.